

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ח / גליון שלו
ערש"ק פרשת לך לך ה'תשע"ב

טעם שלא מל אברהם עצמו עד לציווי ה'

ברית מילה לתינוק שאין בו דעת דווקא

גדר מילה ע"י האב לשי' הרמב"ם

שלילת פשרות בעבודת קירוב לתורה

לקראת שבת

כח

החסיד ר' שמואל-חיים הוא מופלא במדות טובות ואוהב את הבריות גדול ביותר, בהיותו בטשארתי עסק בחינוך והדרכת האברכים החסידיים והצליח מאד.

בבואו ללוצין עגמה נפשו מאד משפלות מצבם של בעלי הבתים וההמון, בכל זאת לא התיאש והחל בעבודת החנוך וההדרכה, לשרש את הרע ולהכניס אור, ובמשך חמש-שש שנים של עבודה במסירות נפש בסבלנות הגדולה ביותר שינה הר' שמואל-חיים את בעלי הבתים וההמון של לוצין.

עבודות מסירות הנפש של הרב מלוצין ושל המלמד מדרויא ובני גילם, זוהי הכוונה האמיתית בירידת הנשמה בגוף, ועבודות אלו עושות את העולם מואר ועדין.

המסירות נפש דעבודת הרבים הוא מסירות נפש לטובת הרבים והנחת עצמו

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הואיל להסביר לי בביאור ארוך ומסודר את תוכן ההבדל בין עבודת היחיד דעבודת החסיד ר' נחמיה-זלמן ובני גילו, ובין עבודת הרבים בעבודתם של הרב ר' שמואל-חיים והמלמד ר' יוסף-הלל ובני גילם, דעם היות שעבודת שניהם היא במסירות נפש, הנה לבד ההבדל הכללי בין עבודת עילוי היחיד לעבודת עילוי הרבים, הנה הם חלוקים גם בענין המסירות נפש שלהם, דמסירת נפש דעבודת היחיד היא מסירות נפש לטובת עצמו ותענוג נפשו והמסירות נפש דעבודת הרבים הוא מסירות נפש לטובת הרבים והנחת עצמו.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק דיבר בארוכה במעלותיו של ר' עקיבא ואברהם אבינו, שניהם בעלי השכלה בהשגות אלקות, אברהם אבינו התחלת שני אלפים תורה, ור' עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום, ושניהם מסרו נפשם על קדוש השם. אמנם הבדל רב בין המסירות נפש דר' עקיבא ולמסירות נפש דאברהם אבינו, מסירות הנפש דר' עקיבא הי' לטובת עצמו ותענוג נפשו אשר כל ימיו השתוקק לעילוי זה של מסירות נפש על קדוש השם, ואברהם אבינו מסר נפשו לטובת עילוי הרבים.

(תרגום ללה"ק מאגרות קודש ח"ח עמ' תק ואילך)

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת לך לך, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שלז), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

לקראת שבת

כז

אודות החסיד ר' נחמיה-זלמן הנ"ל והפליג בשבחו במאד מאד ויסיים לאמר:

כל זה היא עבודה פרטית, טובה של יחיד, שעל ידי עבודתו הגדולה בתורה ומצוות בכל הכוונות ביגיעת נפש ויגיעת בשר, הוא עולה בעילוי אחר עילוי. אך, זוהי רק עבודה של יחיד, שלא רק זאת היא כוונת ירידת הנשמה בגוף.

הבעל שם טוב נ"ע גילה שהכוונה בירידת הנשמה בגוף היא להאיר את העולם על ידי עבודת הרבים דוקא, כל אחד צריך לעשות גם בהנוגע לשני ואז זכות הרבים תלוי בו, וביחוד, רב, מ"ץ ומלמד שהם רועי ופרנסי ישראל, צריך שתהיה להם מסירות נפש לזכות את הרבים, לבד זאת שהם צריכים להיות בעלי עבודה לעצמם – לטובת עצמם – עליהם להיות בעלי עבודה ובעלי מדות טובות שילמדו מהם ענין העבודה בכלל ומדות טובות בפרט.

החסיד ר' נחמיה-זלמן וסייעתו ובני גילו היו חסידים גדולים למדנים משכילים ועובדים, אך לא רק זאת היא הכוונה העליונה בירידת הנשמה בגוף.

הכוונה העליונה בירידת הנשמה בגוף היא העבודה של החסיד ר' יוסף הלל המלמד דרדקי מדרויא והחסיד ר' שמואל חיים הרב מלוצין וסייעתם ובני גילם.

וזוהי הכוונה בירידת הנשמה בגוף, לעשות יהודים ליהודים כפי רצון השי"ת

המלמד ר' יוסף הלל מדרויא הי' מחונך ומודרך מאת זקני החסידים בדרויא אשר קבלו את חנוכם והדרכתם מאת חסידי הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, אשר תכלית ועיקר הכל הוא להשפיע מרוחו הטוב בעבודה ותקון המדות ואהבת ישראל גם לזולתו.

החנך הוזה וההדרכה הזאת פעלה על המחונך והמודרך יוסף הלל אשר אף כי הוא בעל כשרון ולמדן גדול, בכל זה בחר להיות רק מלמד דרדקי – אף שהי' מתפרנס בטוב יותר אם הי' לומד עם תלמידים גדולים – בכדי לקבוע בלבותיהם של התנוקות חבת התורה ויראת שמים, וזה כחמישים שנה שהוא עוסק במלמדות והעמיד גדודים גדודים תלמידים יראי אלקים.

מה שיוסף הלל המלמד דרדקי נטע בלבות הילדים, כל הרוחות שבעולם לא זו בלבד שלא יעקרו אלא גם לא יחלישו, וזוהי הכוונה בירידת הנשמה בגוף, לעשות יהודים ליהודים כפי רצון השי"ת.

העיררה לוצין, מבלי הבט שהיו בה חסידים גדולים משכילים ובעלי עבודה, היו רוב בעלי הבתים, ובפרט ההמון, אנשים גסים, בעלי מחלוקת, בעלי רכילות, בעלי קנאה ומדות רעות, האחד הלשין על השני ויורד לחייו.

עבודות אלו עושות את העולם מואר ועדין

בשנת תרכ"ז בקשו חסידי לוצין לשלוח אליהם רב, ושלחתי את החסיד ר' שמואל חיים המלמד מטשאריי שהיתה לו סמיכה מגדולי הוראה.

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
 הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
 והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
 וכל בני משפחתם שיחיו
 זאיאנץ
 ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

מעלת העבודה עם הזולת - על העבודה עם עצמו

- חלק שני -

עם היות שעבודת שניהם היא במסירות נפש הנה לבד ההבדל הכללי בין עבודת עילוי היחיד לעבודת עילוי הרבים הנה הם חלוקים גם בענין המסירות נפש שלהם דמסירת נפש דעבודת היחיד היא מסירות נפש לטובת עצמו ותענוג נפשו והמסירות נפש דעבודת הרבים הוא מסירות נפש לטובת הרבים והנחת עצמו

היו חסידים גדולים למדנים משכילים ועובדים, אך לא רק זאת היא הכוונה העליונה בירידת הנשמה בגוף

[המשך מהמסופר בגליון הקודם אודות החסיד ר' נחמי' זלמן משווינציאן]

...ובזה הנני נותן לפניכם יקיריי קטע משיחה קדושה שזכיתי לשמוע מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע באחד הטיולים בקיץ תר"ס בנאות דשא סערעברניקע.

וזה דבר השיחה:

בא' היחידות דשנת תרל"ח של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אצל הוד כ"ק אביו אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש . . [בתוך הדברים] הואיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לספר להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק על

צוות העריכה וההגהה:
 [ע"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב יוסף גליצנשטיין,
 הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

ארץ הקודש United States
 ת.ד. 2033 1469 President st.
 כפר חב"ד 60840 Brooklyn, NY 11213
 טלפון: 03-738-3734 oh@chasidus.net
 718-534-8673

נדפס באדיבות

The Print House
 538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
 718-628-6700

תוכן העניינים

כה

לקראת שבת

לפשרות בענין זה (מפני הטעמים השונים ומשונים שזוהי הדרך היחידה לקרב לבות אנשים רחוקים מיהדות בטהרתה), אלא אדרבה לבאר הענין כמו שהוא ולהוסיף משמרת, וכפתגם חז"ל ורו"ל אשר במלים ספורות הורו הדרך בזה לכל אשר דבר ה' יקר בעיניו "בקעה מצא - וגדר בה גדר",

שאם רואים שמזלזלים במצות, הרי אדרבה צריך להוסיף סייג - ולא רק באיסור היותר חמור דסקילה הדברים אמורים, (עירובין ו, ע"א) ולא רק באיסור שהוא חידוש וכל עיקרו איננו מתקבל (חולין קיא). אלא אפילו באיסור דרבנן (עירובין ק, ע"ב).

ויה"ר אשר עוד רבות בשנים יצליחו השי"ת לגדור פרצות ולחזק בדין בית ישראל, ובפרט בתוככי הדור הצעיר עתידו של העם.

(אגרות קודש חי"ב אגרת ג'תתיב)

ה. מקרא אני דורש.....

אברהם בן תשעים ותשע שנה בהמולו גו'

יבאר הטעם שהמתין אברהם בקיום מצות מילה עד שנצטווה מהקב"ה, ודלא כבשאר המצות שקיימם אף שלא נצטווה - כי לפני הציווי הי' בזה איסור ד"שופך דם עצמו"

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 141 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

"ביצחק יקרא לך זרע"

ביאור הטעם בכך שדוקא ביצחק "יקרא לך זרע", הגם שישמעאל היה ג"כ מושלם ביראת אלקים; החילוק בין דרכו של ישמעאל לדרכו של יצחק, וההוראה מזה בחינוך הילדים

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 18 ואילך)

יג. פנינים.....

דרוש ואגדה

יד. חידושי סוגיות.....

גדר מילה ע"י האב

יקשה בדברי הרמב"ם דברכת להכניסו בבריתו של אאע"ה הוא רק באב המל את בנו / יפלפל אם חיוב מילה בעצם הוא על הבן או על האב / יוסיף לפלפל בהך דמצות מילה נק' "בריתו של אברהם" אף שהחיוב הוא רק ממה שנצטוינו במ"ת / יבאר החילוק שבין דברי הרמב"ם בספר המצוות ללשונו בספר היד ע"פ ב' ענינים במהות ברית מילה / עפכ"ז יחדש ביאור במהות ברית הנעשית ע"י האב דוקא

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ל עמ' 53 ואילך)

כג. תורת חיים.....

מכתבי קודש אודות שלילת עשיית פשרות בקירוב ישראל לתורה ח"ו, ע"פ מארז"ל "רב בקעה מצא וגדר בה גדר"

כו. דרכי החסידות.....

חלק שני ממכתב קודש של כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש נ"ע בו מספר אודות חסידים הראשונים, ומבאר את מעלת העבודה עם הזולת על העבודה עם עצמו

מעל גופם ונפשם הבהמית, עול מלכות שמים, ומלבישים זה בלבוש של יראת שמים, אשר כדאי לוותר על הטפל כדי לשמור על העיקר וכו';

במקום בקעה הנה אדרבה צריך לגדור גדר ולעשות סיג נוסף

הנה רב, רבן של בני הגולה, שהביא תורתו של רבינו הקדוש לבבל, קבע בה מסמרים: אם ישנה בקעה - לא זו הדרך לעשות בה פשרות להקל המשא. וכמאמר הנביא מושכי העון בחבלי השוא - וכעבות העגלה חטאה;

וכידוע המשל ששמענו מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר איש ההולך בדרך המלך ובמשך הזמן מוצא עצמו בחשכת היער בין חיות רעות, הנה לא נעשה הדבר בבת אחת, שמאם הדרך קפץ לסבכי היער, אלא שתחילת הנטי' היתה כחוט השערה, ושערה לשערה מצטרפת לשטח גדול.

והוראת רב, לימיו ולדורי דורות, ובפרט בזמננו, זמן טשטוש הגבולים ובלבול הערכים מאין כמוהם, אשר במקום בקעה הנה אדרבה צריך לגדור גדר ולעשות סיג נוסף, ואך ורק באופן כזה נשמרת הבקעה ונשמרים האנשים אשר בה.

בג' המקומות המובאים בש"ס שרב בקעה מוצא וגדר בה גדר, הנידון הוא הקמת

מחיצה ומניעת טשטוש גבולים

רואה אני בספרו אשר חננו ה' בלשון למודים, וכה שמעתי מכמה אנשים שהיו נוכחים בנאומיו. ויהי רצון מהשי"ת שישתמש בכשרונו זה ללכת בדרך הסלולה הנ"ל, המסורה לנו מרבתינו שבגולה (סנה' יז, ב), אשר בכל מקום שימצא בקעה, הן בחוץ לארץ ועל אחת כמה וכמה בארץ אשר עיני ה"א בה, פלטיין של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הנה יגדור בה גדר. וידועה הבטחת השי"ת: פתחו לי כחודה של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם.

ואופייני הדבר, אשר בשלושת המקומות המובאים בש"ס שרב בקעה מצא וגדר בה גדר, הנידון הוא הקמת מחיצה ומניעת טשטוש גבולים - הן בדומם, הן בצומת, הן בחי: בענין מחיצה והבדל בדומם, במקום - בין רשות היחיד (יחידו של עולם) לרשות הרבים (עירובין ו, א), הפרש בין (האדם) עץ השדה לח וחי (על ידי ואתם הדבקים בה' אלקיכם - חיים) ויבש ומת (עירובין ק, ב), וגדר בענין בשר בחלב (חולין קי, א) - שענינו ענין כלאים בחי ותערובות מין שלא במיני' (תקוני זהר תי"ד. רקאנטי ושל"ה פ' משפטים ועוד).

(אגרות קודש ח"ז אגרת ב'עט)

ההנהגה ע"פ התורה - לא להכנס לפשרות אלא לבאר הענין כמו שהוא ולהוסיף

משמרת

...וכנודע אשר דוקא בענין שהמון עם מקיל בו, ההנהגה ע"פ התורה צריכה להיות לא להכנס

אברהם בן תשעים ותשע שנה בהמולו גו'

יבאר הטעם שהמתין אברהם בקיום מצות מילה עד שנצטווה מהקב"ה, ודלא כבשאר המצוות שקיימם אף שלא נצטווה - כי לפני הציווי הי' בזה איסור ד"שופך דם עצמו"

בענין מילת אברהם אבינו ע"ה (שבסיום הסדרה), ידועה הקושיא: מכיון שהאבות קיימו את כל המצוות - וכמו שכתוב באברהם "וישמור משמרת מצותי חוקותי ותורותי", שכולל את כל המצוות ואפילו "תורה שבעל פה" ו"גזירות להרחקה" כו' (תולדות כו, ה ובפרש"י) - איך יתכן כי אברהם המתין צ"ט שנים ולא קיים את מצות מילה (אלא רק לאחר שנצטווה במפורש על ידי הקב"ה)?

והאריכו בשקו"ט בענין זה בכמה מפרשים ובכמה ספרים, בדרך הפלפול והדרוש וכו'; אך יש למצוא יישוב לתמיהה זו לפי שיטת רש"י בפירושו על התורה, בדרך הפשט, "פשוטו של מקרא".

ב. והנה ידוע התירוץ (ריב"א עה"ת סוף פרשתנו), שמכיון וקיום מצות מילה שייך רק פעם אחת - לא רצה אברהם למול עצמו לפני הציווי, כי ידע שאז כבר לא יוכל לקיים מצוה זו כמצווה ועושה. והרי "גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה" (קידושין לא, א); ולכן המתין אברהם שהוא יהיה "מצווה ועושה".

אמנם אין לתרץ כן אליבא דשיטת רש"י ב"פשוטו של מקרא" - כי:

(א) בפשטות הכתובים ופירושו רש"י לא נזכר בשום מקום כלל זה ד"גדול מצווה ועושה". [ואין

לומר שהיא סברא פשוטה שאין צורך לאומרה – שהרי אפילו רב יוסף היה סבור בתחילה שאינו מצווה ועושה גדול יותר ממצווה ועושה, ורק אחר כך הסיק להיפך (קידושין שם).

(ב) סוף סוף, עדיין בפועל לא קיים אברהם את מצות מילה במשך רוב שנותיו (מאיזה טעם שיהיה); והאמנם כל זה שנאמר באברהם "וישמור משמרת מצותי חוקותי ותורותי" – מתייחס רק למיעוט שנותיו (הזמן שלאחרי מילתו) בלבד!?

ג. אלא הביאור בזה (בכל הבא לקמן – ראה גם משנת במדור זה בש"פ ויצא תשע"א, ע"פ המבואר בלקוטי שיחות ח"ה עמ' 141 ואילך. עיי"ש):

זה שהאבות קיבלו על עצמם לשמור את מצוות התורה, לא היה בתורת חיוב, שהרי התורה לא ניתנה עדיין – אלא היה זה בתור הוספה וחומרא; ולכן קבלה זו נחשבה להם לזכות מיוחדת.

מובן, איפוא, שכאשר קיום של מצוה מתרי"ג המצוות, שלא נצטוו עליה בפירוש בתורת חיוב, בא בסתירה לדבר שהיו מחוייבים בו – הרי בעל כרחם היו צריכים לוותר על קיום המצוה; כי הרי פשוט וברור, שענין של חומרא והידור אינו יכול לדחות דבר של ציווי וחיוב.

ויתירה מזו:

מצינו כמה גדרים שקיבלו האומות – כל בני נח – על עצמם. ובדוגמת דברי רש"י בפ' וישלח (לה), (ז): "שהאומות גדרו עצמן מן העריות על ידי המבול". וכנהנה היו עוד ענינים של זהירות והנהגות טובות שקיבלו האומות על עצמם, שהיה להם תוקף על פי דיני בני נח (ועל פי תורה), וכאשר מישהו היה עובר עליהם – היה דינו לעונש בידי שמים ובידי אדם.

ומעתה מובן בפשטות, כי כאשר היתה סתירה בין מצוה מתרי"ג המצוות שקיבלו האבות על עצמם בתורת חומרא והוספה, לבין הגדרה וענין טוב שהיתה מקובלת אצל כל בני נח – הרי שהיו האבות צריכים לוותר על חומרתם הפרטית, מחמת החומר המיוחד שיש בהגדרה הכללית המקובלת על הכלל כולו.

ד. [ולהעיר:

בכמה ספרים מבואר שהאבות יצאו מכלל בני נח לגמרי, והיה להם דין של"גר שנתגייר", אשר "כקטן שנולד דמי" (יבמות כב, א), ובמילא לא היו חייבים כלל בהחויבים דבני נח, אלא רק בהחויבים דבני ישראל (ראה פרשת דרכים, דרך האתרים דרוש ראשון; בית האוצר אות א. ועוד).

אבל בפשטות הכתובים משמע, שמעולם לא נשתנה גדרם ודינם הכללי של האבות (מכלל בני נח), אלא רק בפרטים מסויימים שנצטוו עליהם. וזה שהם הוסיפו ושמרו את כל המצוות – היה זה בתור חומרא שקיבלו על עצמם בלבד. ולכן בבניהם אחריהם מצינו שלא שמרו על כל המצוות,

רב בקעה מצא וגדר בה גדר

רוחות מנשבות בעולם ומורים להקל עול התורה והמצוה ולעשות פשרות

...בקישור להנ"ל ולתוכן מכתבו, בביאור מאמרי רז"ל השונים בנוגע לרב, ודפח"ח, הנה באתי למלאות אחרי דבריו (ולפלא שלא הזכיר דוקא מרז"ל אודות רב הבא להלן, שהוא קו היותר אפייני בחיי רב ופעולותיו, וממנו הוראה גלויה ויסודית לימינו אלו),

והוא מרז"ל (עירובין ו, א) רב בקעה מצא וגדר בה גדר, ושם נסמן, היינו כשבא רב מארץ ישראל (וידוע פירוש רז"ל בבראשית רבה, למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה; וישראל, כמו שנאמר כי שרית עם אלקים ואנשים - אף בחשכת הליל, וגם נותר לבדו - ותוכל) לבבל (בלולה היתה, אור וחושך משמשים בערבובי, תערובת טוב ורע, קודש וחול, בלבול הגבולים)

הנה בבבל עצמה התרחק למקום שלא הי' בו תורה (אגרת רש"ג), וכלשון רש"י: בקעה מצא שהיו מזלזלים במצוות (ולכאורה תמוה, איך אפשר שאיש יהודי יזלזל במצוותיו של אביו שבשמים, שהן חיות והפורש מהן - כדגים הפורשים מן הים, וכידוע פתגם רבינו הזקן: א איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אפגעריסן פון אלקות [יהודי אינו רוצה ואינו יכול לינתק מאלקות] - לכן מבאר רש"י הסיבה להזלזול) עמי הארצים היו.

ובמצב כזה רוחות מנשבות בעולם ומורים להקל עול התורה והמצוה ולעשות פשרות, לכה"פ לאיזה זמן, כדי להמשיך את לב עמי הארצים ולקרנם לתורה ולמצוה על ידי שיקלו מעליהם, ז.א.

ממילא שם ישראל בפועל [משא"כ ה"ברית" דתורה, אף שמתחייב בתורה ומצוות בדרך ממילא להיותו איש (ואשה ד) ישראל – מ"מ, קיום התומ"צ בפועל תלוי בבחירתו], נמצא, שמהותה של מצות מילה (היינו הענין הכללי שבה – "בריתו של אברהם אבינו") הרי היא המשך ללידת הבן, שאז נכנס (בדרך ממילא, מצד הלידה) לכלל ישראל, ושלמות שם ישראל באה לו בעת ברית מילה (ואשה כמאן דמהילא דמיא ע"ז כז, א).

ובזה יש לבאר גם טעמא דהך מילתא שבמצות מילה יש מצוה מיוחדת על האב "יתר על מצוה שמצווין ישראל" [ופשטות הלשון היא, שזה שהמצוה היא על האב אינו רק משום שאא"פ לקטן למול א"ע ולכן הטילה התורה חיוב זה על האב³⁴, אלא שזוהי בעצם חובת ומצות האב. וכבר הובא לעיל דהכי מוכח

35) שהוציאה תורה את האם מחיוב זה ואמרה "כאשר צוה אותו אלקים, אותו ולא אותה" (קידושין כט, א. וראה ע"ז כז, א ובתוד"ה אשה שם. ובמדרש הגדול פרשתנו יז, יג) למדו מ"המול ימול".

36) אף שהיותו ישראל (יהודי) תלוי בהאם ולא בהאב.

34) ראה ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג שם בסופו. חמדת ישראל קונט' נר מצוה לסהמ"צ מ"ע רטו. כלי חמדה פרשתנו יז, י (אות ד).

וכמו עמרם שלקח לאשה את "יוכבד דודתו" (וארא ו, כ) – כי החומרא הפרטית של האבות לא חייבה את זרעם, ומצד גדרם העצמי היו שווים לכל בני נח.

וכן מבואר להדיא מתוך לשון הכתוב בפרשתנו (טו, טו), שאמר הקב"ה לאברהם "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום" – הרי שתרנח נחשב אביו של אברהם עדיין ולא נפסק הקשר ביניהם מצד הגירות כו'.

ומה שכתב רש"י בפרשתנו (יב, ה) "אברם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים" – עכצ"ל שהכוונה רק לזה "שהכניסו תחת כנפי השכינה" (כלשון רש"י שם) ולא ל"גירות" ממש שלא היתה שייכת (לפי "פשוטו של מקרא") לפני מתן תורה. ואכמ"ל].

ה. ובנידון דידן:

הנה לאחר המבול, צוה הקב"ה את נח באיסור שפיכות דמים (נח ט, ה): "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש". ומפרש רש"י שם: "ואך את דמכם – אף על פי שהתרתם לכם נטילת נשמה בבהמה, את דמכם אדרוש מהשופך דם עצמו; לנפשותיכם – אף החונק עצמו, אף על פי שלא יצא ממנו דם".

ולפום ריהטא מבינים, שהאיסור הוא דוקא להמית עצמו (רח"ל); ומתחילה מזהיר הכתוב (בתיבת "דמכם") מפני הריגת עצמו בסייף – שאז הוא "שופך דם עצמו", ואחר כך מוסיף להזהיר (בתיבת "לנפשותיכם") גם מי שממית עצמו באופנים אחרים, כמו חנק, "אף על פי שלא יצא ממנו דם" (וראה במפרשי רש"י שהאריכו).

אמנם כד דייקת שפיר, הרי מזה ששתם רש"י וכתב "את דמכם אדרוש מהשופך דם עצמו" – ולא פירש שזהו בדם הנפש דוקא (כמ"ש הרמב"ן) – מובן שלדעתו נתכוון הכתוב להזהיר על כל שפיכת דם, דהיינו שאסור לאדם לחבול בעצמו ולהוציא דם גם אם אין בזה סכנה.

וכן משמע גם מזה שהוצרך הכתוב לומר "דמכם לנפשותיכם" – ולכאורה, היה יכול לומר רק "לנפשותיכם", לאסור הריגת עצמו, והיה נכלל בזה כל סוגי מיתות; למה איפוא הוצרך ללימוד מיוחד אודות "השופך דם עצמו"? (וכמו שהקשה בגור אריה).

אלא צריך לומר, שמתבת "לנפשותיכם" ילפינן לאסור הריגת עצמו, ותיבת "דמכם" באה לרבות איסור על שפיכת דם בכלל, גם כשאין בזה סכנת מיתה.

ומעתה מובן הטעם שלא מל אברהם את עצמו קודם שנצטווה, שהרי היה עליו – כמו על כל בני נח – איסור לחבול בעצמו ולשפוך את דמו; ואין בכח ההידור מצוה של שמירת התורה לדחות איסור מפורש (ראה גם ריב"א שם).

ורק כאשר צוה אותו הקב"ה בפירוש – אז ניתנה לו האפשרות לדחות את האיסור של שפיכת דם עצמו, בכח ציווי מפורש.

ו. אלא שעדיין יש להקשות – סוף סוף, הרי בפועל לא קיים אברהם את מצות מילה (ברוב

שנותיו); ואם כן, כיצד מעיד עליו הכתוב "וישמור משמרת מצוותי חוקותי ותורותי"?³¹

וההסבר בזה:

היפך ה"שמירה" היא דוקא כאשר עובר על לאו או מבטל מצות עשה באיסור, ולא כשעובר מצד ציווי התורה; ואדרבה – זוהי שמירת המצוות.

ובדוגמת אדם העובר על איסור לאו מכח הכלל ד"עשה דוחה לא תעשה", או לצורך פקוח נפש וכיוצא בזה – שדוקא על ידי שעובר על הלאו הרי הוא מקיים את מצות התורה כדבעי.

ומעתה נמצא, שאף שאברהם לא קיים ועשה בפועל את מצות מילה (במשך צ"ט שנים), מכל מקום נקרא הדבר ש"שמר" על מצוה זו, כיון שהיפך השמירה הוא דוקא כשמבטל המצוה באיסור, ולא כשהוא מוכרח לעשות כן מחמת ציווי התורה גופא.

השייכת לישראל מיום שנולד³¹.

והלכך, לא זו בלבד שמצות מילה התחילה מאברהם אבינו, אלא עוד זאת – שמצות מילה שאנו מקיימים לאחרי מ"ת קשורה לאברהם ועד שנקראת "בריתו של אברהם אבינו", כי "בריתו של אברהם אבינו" אינה כריתת ברית על קיום התורה ומצות, וענין התורה התחיל מזמן מתן תורה, וכן"ל מהרמב"ם שאין המצוות שלנו באות מהציוויים שלפני הדיבור; אלא ה"ברית" עם אברהם, "ביני וביניכם ובין זרעך אחריך", היא עם ישראל, דהתחלת עם ישראל

– אם קאי על תורה או על מילה (שבת לג, א. קלז, ב. נדרים לא, ב (במשנה). שם לב, א).

31) וכמפורש במאמר חז"ל (אבות פ"ג מ"א) שמביא הרמב"ם (בהמשך ל"מאוסה היא הערלה כו") "וכל המפר בריתו של אברהם כו" אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא" (ל' הרמב"ם) – כי הברית דמילה קדמה לברית דתורה ומעשים טובים, שקודם* צ"ל המציאות דישראל (והברית עמו), ואח"כ* שייך הברית דתורה. ועפ"ז מובן בפשטות הטעם שמילה היא מ"ע שחייבים עלי' כרת, שאין זה עונש רק על ביטול מ"ע אחת, אלא בעיקר מפני שזה נוגע לעצם ענין ישראל.

[וי"ל שזוהי כוונת המדרש (תנחומא משפטים ד) "אם אין אדם נמול אינו יכול ללמוד תורה שנאמר (תהלים קמז, יט-כ) מגיד דבריו ליעקב למי שהוא מל כיעקב לא עשה כן לכל גוי (תהלים שם) משום שהם ערלים" – דברית מילה קדמה לתורה, כי תורה ומצוות ניתנו לישראל דוקא ולא לאומות העולם, וישראל שייך לברית מילה].

(* ע"ד מחז"ל (ב"ר פ"א, ד. וראה תדב"ר פי"ד) דישראל קדמו לתורה, שנאמר צו את בני ישראל דבר אל בני ישראל.

ולהעיר ג"כ ממחז"ל (ברכות מח, טע"ב ואילך. רמב"ם הל' ברכות פ"ב ה"ג. וראה משנה נדרים שם. רמב"ם סוף הל' מילה) "צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בג' בריתות חזו נתנה ב"ג בריתות". וראה תו"א סוף פרשתנו.

היא מאברהם יצחק ויעקב³², ומאז הותחלה ברית וקדושת ישראל [לא מיבעי להדיעות³³ שהאבות יצאו מכלל בני נח, אלא אפילו להדיעות³² שלא יצאו מכלל ב"נ – ה"ז רק בנוגע לקיום המצוות שלהם וכיו"ב, אבל מציאות עם ישראל התחילה מהאבות]. ונמצא, שאף שהמצוות שלנו אינן קשורות להמצוות שלפני הדיבור – מ"מ מציאות עם ישראל מתחילה מהאבות.

ומכאן באו שני הענינים שבמצות מילה: גוף המצוה והחובה של מצות מילה (כאחת מתרי"ג מצוות) אינו שייך לציווי הקב"ה לאברהם, כי אם רק למצוות הקב"ה על ידי משה רבינו; אבל תוכן הברית הנפעל על ידי מצוה זו – השייך לעם ישראל – ה"ז "בריתו של אברהם אבינו", היא המשך להברית שכרת הקב"ה עם אברהם, "זאת בריתי . . . ביני וביניכם ובין זרעך אחריך".

ו

עפכ"ז יחדש ביאור במהות ברית הנעשית ע"י האב דוקא

ומעתה יש ליישב שפיר קושייתנו מתחילה, מהו שנוסח "בריתו של אברהם אבינו" שייך דוקא במצות אב המל את בנו. דיש לומר שכיון ששם "ישראל" תלוי בלידה, שבא להנולד בירושה מאביו ואמו, דלהיותו בן אברהם יצחק ויעקב (ובת שרה רבקה רחל ולאה) יש לו

32) ראה גם רמב"ם הל' ע"ז ספ"א: ונעשית בעולם אומה כו' (וראה לקו"ש חלק לא ע' 10 ואילך, הטעם שלידת עם ישראל היא ביצי"מ דוקא). וראה תניא פי"ח: האבות . . . זכו להמשיך נר"נ לבניהם אחריהם עד עולם.

33) ראה בארוכה פרשת דרכים בתחלתו. בית האוצר להר"י ענגל בתחלתו. וש"נ.

(פרשתנו יז, יד) ולא בפ' תזריע – להדגיש שמצות מילה שלנו היא היא "בריתו של אברהם אבינו".

ה

יבאר החילוק שבין דברי הרמב"ם בספר המצוות ללשונו בספר היד ע"פ ב' ענינים במהות ברית מילה

ועפ"ז יש לבאר שפיר טעם השינוי בין ספר המצוות, ששם הביא הרמב"ם הכתוב דאברהם, ומנין המצות בריש ספר היד, ששם הביא הכתוב דפ' תזריע. כי כידוע שאני ספר המצוות ומנין המצוות שבספר היד, דספר המצוות אינו ספר הלכה, אלא רק ביאור של התרי"ג מצוות, תיאור קצר של המצוה ומקורה בתושב"כ ודיני' (בכללות) בתושבע"פ²⁵; וכמו"כ בנדוד"ד, מכיון שעיקר פרשת מילה הוא – הכתובים דאברהם שמשם נלמדים רוב פרטי', ושם מבואר מהותה של המצוה, שהיא "ברית" בין ישראל להקב"ה (בריתו של אברהם) – מביא הרמב"ם הכתוב "המול לכם כל זכר"; ולכן מדגיש שם שהציווי ה' "לאברהם" – כי זהו ענינה של מצות מילה, "בריתו של אברהם אבינו", כנ"ל²⁶.

משא"כ במנין המצוות שבריש ס' היד – ספר "הלכות הלכות" (ל' הרמב"ם בסוף הקדמתו לס' היד) – מביא הרמב"ם הכתוב שעיקרו (לא מהותה וגדרה של המצוה, אלא) מקור החיוב לקיים מצוה זו בתור אחת מתרי"ג מצוות שנאמרו

מאברהם (אף שמצוות התורה הן רק מסיני).

(25) ראה הקדמת הרמב"ם לספר המצוות.

(26) ולהעיר, שבריש הל' מילה מביא הרמב"ם (לא מקור המצוה, הכתוב דפ' תזריע, אלא) "מילה מ'ע שחייבין עלי' כרת שנאמר (באברהם) וערל זכר גו' ונכרתה גו'". וראה לקמן הערה 31, שבזה מודגש תוכנה הכללי של מצות מילה.

למשה בסיני; והיות "שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו", מובן, שצריך להביא הכתוב שלאחרי מ"ת, שהיא (בפשטות²⁷) "מצות הקב"ה ע"י משה רבינו", כי חלות החיוב דמצוה זו היא מכתוב זה דוקא.

ובעומק הדברים, יש לבאר בזה ע"פ משנ"ת במק"א (לקו"ש חכ"ה ע' 58 ואילך. וראה גם לקו"ש חל"ה ע' 56 ואילך), דמהות המילה יש בה ב' ענינים. חדא שזהו קיום מצוה פרטית, כמו כל מצוה מתרי"ג מצוות התורה. ועוד זאת שיש כאן ענין כללי ד"ברית" בין ישראל והקב"ה, "זאת בריתי . . ביני וביניכם" (פרשתנו יז, י. וראה שם, יג-יד. ועוד), היינו שברית מילה שייכת לעצם קדושת ישראל²⁸. פירוש, דזהו ברית על הקדושה שיש בבן ישראל מעצם לידתו²⁹ (ולא רק הברית על קיום התורה והמצוה³⁰). כי היא אות הברית

(27) ראה לעיל סוס"ג ובהערה 16.

(28) וי"ל שזהו גם עיקר כוונת הרמב"ם במ"ש (בחותרם הל' מילה. והוא ממשנה נדרים לא, ב) "מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים שנאמר (ירמי' ט, כה) כי כל הגוים ערלים", להדגיש, שענין המילה נוגע לכללות "ישראל" [שלכן, גם איש ישראל שאינו יכול לקיים מצות מילה בפועל (מפני שאחיו מתו מחמת מילה וכיו"ב (ראה רש"י ועוד נדרים שם. וראה ע"ז כז, א) נק' "מהול" (משנה נדרים שם), ש"ל הטעם, כי עיקר שם "מהול" הוא לא מפני פעולת המילה, אלא מפני חיובו להכנס לברית זו, שישנו גם במי שאינו יכול לקיים המצוה בפועל (ראה ע"ז שם)].

(29) ראה לבוש יו"ד סו"ס רס, שהמילה היא אות חתום בבשרינו ומעידה בנו שבחר בנו מכל העמים ואנחנו עמו כו' חייבים לעובדו כו'. וראה חינוך מצוה ב. ועוד. וראה סידור עם דא"ח ש' המילה (קמג, גד). ועוד.

(30) ראה רד"ק ירמי' שם. ועוד. ולהעיר מב' הפירושים בפסוק (ירמי' לג, כה) "אם לא בריתי גו'"

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

א' מעבירה על איסור קל פעמים רבות. ושפיר ילפינן מהא לחולה בשבת.

(ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 487 ואילך)

זכות ברית מילה

ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר (יז, יב)

איתא במנחות (נג, ב) "בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ כו' אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו".

ולכאורה צ"ע בזה, דאטו רק זכות המילה היתה בידי דוד, והרי ודאי היו בידו גם מצות אחרות, ולדוגמא ודאי שמוחו ולבו של דוד עדיין משועבדים היו לו ית' כתוצאה מהנחת תפילין, ומדוע רק ע"י מילה נתיישבה דעתו?

וי"ל, דבמצות אחרות, זה שזכות המצוה עומדת גם לאחר עשייתן, הוא רק כתוצאה מעשיית המצוה, וכמו בהנחת תפילין, דהלב והמוח משועבדים לו ית' גם אחרי הנחת התפילין, אך קיום המצוה היא רק בעת הנחתן, ואין האדם מקיים מצות תפילין לאחר שהסירן מעליו. משא"כ במצות מילה גם קיום המצוה נמשך לאחר זמן.

דהנה מצות מילה היא לא רק פעולת הסרת הערלה כ"א גם "להיות מהול" (עיין מכתב הצפע"י בשד"ח סוף קונט' המציצה), דכל רגע מימי חיי האדם מצווה הוא "להיות מהול", ונמצא, דאף שפעולת המילה היתה ביום השמיני להולדתו, מ"מ כיון שכל רגע מימי חייו ה"ה מהול, נמצא שמקיים הוא מצות מילה כל ימי חייו.

ועפ"ז מיושב מה שנתיישבה דעתו של דוד רק במצות מילה, כי זה שזכות מצוה זו עומדת להאדם כל משך ימי חייו הוא, כי גם קיום המצוה הוי בכל רגע ורגע, ולא כמצות תפילין וכיו"ב.

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 757 ואילך)

היתר שחיטה לחולה בשבת

אמרי נא אחתי את
מכאן ששוחטין לחולה בשבת
(יב, יג ובמדרש פליאה)

י"ל בפירוש המדרש, דהנה יש להקשות, מאי טעמא ה'י פשוט לו לאברהם, שהמצרים יהרגו אותו בכדי לישא את אשתו, הרי כשיהרגו אותו יעברו על איסור שפיכות דמים, ומדוע חמיר להו איסור אשת איש – גילוי עריות מאיסור שפיכות דמים?

אך התירוש פשוט, דהרי במעשה ההריגה לא יעברו עבירה כ"א פעם אחת, משא"כ כשיקחו את שרה ואברהם עודנו חי, הרי בכל ביאה וביאה עוברים על גילוי עריות. ולכן היו המצרים הורגים אותו כדי לא לעבור בכל ביאה על איסור גילוי עריות.

ומזה לומדים בכגון דא בחולה, אשר שוחטין לחולה בשבת ואין אומרים נאכילנו נבילה, והוא מטעם הנ"ל, שבאכילת נבילה עוברים על כל כזית וכזית, משא"כ בשחיטה בשבת, שאינו עובר אלא איסור אחד (רי"ן יומא ד, ב ד"ה וגרסינן).

אבל, עדיין אין זה מיושב כל צרכו, דהרי אצל אברהם שני האיסורים – שפיכות דמים וג"ע – היו שווים בחומרם, דבשניהם הוא איסור מיתה, ואיך ילפינן מהא לגבי חולה, שהשחיטה בשבת הוא איסור מיתה ואילו אכילת נבילה הוא איסור לאו, ומי ימר שגם בנדון זה אמרינן שיעבור על איסור חמור פעם אחת, כדי שלא יעבור על איסור הקל פעמים רבות?

וי"ל, דגם גבי אברהם לא ה'י מדובר באיסור מיתה, דהרי בביאה שלא כדרכה אין ב"נ נהרג עלי' (סנהדרין נח, ב) רק שמכוער הדבר (ראה תוס' ד"ה לנערה סנהדרין נח, ב), וחזינן מהא דאף בביאה שלא כדרכה היו רק עוברים על איסור קל פעמים רבות מ"מ מוטב לעבור על איסור חמור פעם

"ביצחק יקרא לך זרע"

ביאור הטעם בכך שדוקא ביצחק יקרא לך זרע, הגם שישמעאל היה ג"כ מושלם ביראת אלקים; החילוק בין דרכו של ישמעאל לדרכו של יצחק, וההוראה מזה בחינוך הילדים

א. "ויאמר אברהם אל האלקים לו ישמעאל יחי לפניך" (פרשתנו יז, יח) ופרש"י "לפניך – יחי ביראתך".

והיינו, דביאור טענת אברהם היא, דדי לו בכך שישמעאל יחי עם יראת אלקים ואין לו צורך בבן נוסף. וע"כ השיב לו הקב"ה "ולישמעאל שמעתוך", דבדבר בקשתו שתהי' לישמעאל יראת אלוקים – "שמעתוך", אבל אעפ"כ "ביצחק יקרא לך זרע" (כא, יב), דזרעו העיקרי של אברהם הוא דוקא ביצחק.

והנה דבר ברור הוא, אשר היות והיה זה לאחרי שכבר עמד אברהם אבינו בכמה וכמה ניסיונות, ועמד במדרגה נפלאה, הנה כשביקש שתהי' לישמעאל יראת אלקים, ביקש על יראה אמיתית ונעלית. ולפ"ז נמצא, שמכיון שהקב"ה נענה לבקשתו בודאי הגיע ישמעאל למדרגה נעלית בעבודת ה'.

עוד מצינו, שאמו של ישמעאל, הגר, היתה ג"כ אשה גבוהה במעלותיה הרוחניות, וכהא דאמרו ז"ל (תנחומא פ' חיי, ח) שנקראת "קטורה" ע"ש עבודת הקטורת דבית המקדש, והיינו, שהנהגתה היתה בדוגמת עבודה נעלית זו דהקטורת. וא"כ בודאי שהכניסה את ישמעאל לעולם של יראת אלקים אמיתית.

המחייב אותנו לקיים מצוה זו, ולא הציווי לאברהם; וביחד עם זה מהותה של מצות מילה שנצטוונו היא בריתו של אברהם אבינו – הקב"ה ציונו (ע"י משה רבינו) להכניס את הבן (ע"י ברית מילה) בהברית שכרת הוא ית' עם אברהם אבינו.

ועפ"ז נמצא, שבמצות מילה יש חידוש גדול לגבי שאר המצות שנצטוו עליהן קודם מ"ת, דבשאר המצות הרי המצוה כפי שניתנה במ"ת היא מצוה חדשה שאינה קשורה עם הציווי שהי' לפני מ"ת, וע"ד "ניתנה תורה ונתחדשה הלכה" (שבת קלה, סע"א (בנוגע למילה²¹). ב"ב קי, ב), ועד כדי כך, שהציוויים שקודם מ"ת נתבטלו²²; ואפילו כאשר גוף המצוה לא נשתנה – הרי אין לתוכן וענין המצוה שאנו מקיימים קשר ושייכות להמצוה שהיתה קודם מ"ת, ולדוגמא – אבר מן החי: זה שאנו אסורים באכילת אבר מן החי אין לו קשר לאיסור אבר מן החי שהי' נוהג לפני מ"ת. וגם באיסור גיד הנשה שמפורש בגמ' (חולין קא, ב) "שנכתב במקומו (בפ' וישלח) לידע מאיזה טעם נאסר להם", שהטעם שהוזהרנו (לאחר מ"ת) שלא לאכול גיד הנשה הוא מפני "על כן . . .) כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה" (וישלח לב, לג) – הרי זה רק טעם המצוה, שאיסור אכילת גיד הנשה הוא זכר להמאורע שאירע עם יעקב, אבל בגוף ועצם המצוה אין קשר ביניהם. משא"כ במילה, שהקשר של מצוה זו שאנו מקיימים למצות מילה דאברהם אבינו אינו רק טעם וזכר, אלא שהוא אותו הענין ממש²³,

שתוכן מצות מילה שלנו הוא מה שמכניסים את הנמול "בבריתו של אברהם אבינו".

[וזהו עוד יותר ממ"ש הב"ח (לטאר"ח סי' ח ד"ה ונקראים). שם סי' תרכ"ה) גבי מצות סוכה, שכוונת המצוה – "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני" בהוציאי אותם וגו'" (אמור כג, מג) – היא חלק מהמצוה עצמה, ובלי כוונה זו "לא קיים המצוה כתיקונה" (דאף שתלה הכתוב ביציאת מצרים "הרבה מצות" (ל' הטור סתרכ"ה שם), מ"מ, בשאר המצות הם רק טעם וזכר, משא"כ במצות סוכה הרי כוונה זו היא חלק מעצם המצוה). אבל הכא הוא יותר מזה, דשם הרי סו"ס אין זה אלא כוונה וזכר, אלא שהם חלק ופרט מקיום המצוה; משא"כ בנדו"ד – מצות מילה, שהענין ד"בריתו של אברהם אבינו" אינו רק פרט וחלק מהמצוה, אלא הוא מהותה של המצוה, שע"י מצוה זו מכניסים את הנמול "לבריתו של אברהם אבינו", כנ"ל].

וזהו כוונת הרמב"ם בהוסיפו "שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה" – להדגיש החידוש במצות מילה שאנו מקיימים, שה"ברית" הנפעלת על ידי המילה שלנו היא אותה ה"ברית" שכרת הקב"ה עם אברהם אבינו. ויש לומר, שהדבר מודגש עוד יותר בזה שרוב פרטי החיובים דמילה נלמדו מהכתובים דאברהם (ראה קידושין שם), ועד שגם חיוב כרת נאמר (ורק) גבי אברהם²⁴

שם). ואחז"ל (יבמות עא, ב) דלא ניתנה פריעת מילה לאברהם, אף שלאחרי מ"ת מל ולא פרע כאילו לא מל (שבת קלז, ריש ע"ב במשנה). ועוד.

(24) וראה הערה 26.

ולהעיר שלשון הכתוב שם הוא "ונכרתה גו' מעמי". ומובן ממשנ"ת לקמן בפנים, שהתחלת עם ישראל היא

(21) וראה הערה 23.

(22) ראה לקו"ש ח"ח ע' 57 ואילך ובהערות שם.

(23) אף שפרטי דיני מילה שלנו אינם בדיוק כבאברהם, כי ניתנה תורה ונתחדשה הלכה (שבת

בלבד שמביא הכתוב דאברהם, אלא שמוסיף ומדגיש שהציווי לישראל (שצונו) למול כו' הוא הוא הציווי שהי' לאברהם – היפך ה"עיקר הגדול" שבפירוש המשניות, "שכל מה שאנו . . . עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה על ידי משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו".

ד

יוסיף לפלפל בהך דמצות מילה נק' בריתו של אברהם" אף שהחיוב הוא רק ממה שנצטוונו במ"ת

וליישב הכל יש להוסיף תחילה ביאור בדברי הרמב"ם הנ"ל בפירוש המשניות, דלכאורה יש להקשות¹⁷: מכיון שמצות מילה המוטלת עלינו אינה מצות מילה שנצטווה אברהם אבינו, אלא יסודה וענינה הוא – "מצות הקב"ה על ידי משה רבינו ע"ה" – מדוע נקראת מצוה זו בשם "בריתו של אברהם אבינו", ועד שנקבע שם זה בנוסח הברכה (כרמב"ם כאן. משבת קלו, ב. רי"ף שם) – "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו"?

ומצינו ג"כ ששייכותה של מצוה זו לבריתו של אברהם אבינו מוזכרת ומודגשת בספר היד, בכתבו ע"ד גודל העילוי של ברית מילה וחומר הפרתה – "לא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל . . . וכל המפר בריתו של אברהם אבינו . . . וכל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות . . . ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם"¹⁸

17) ראה גם לקו"ש ח"י (ע' 44 ואילך) – בפנימיות הענינים.

18) ובפרט שתיבות אלו ("עם כו'") הן הוספת הרמב"ם (על ל' הש"ס – נדרים לא, ב במשנה וראה ר"ג שם: בפרשת מילה). וראה ירושלמי שם פ"ג ריש

אברהם אבינו" (הל' מילה פ"ג ה"ח-ט).

וכעין הדגשה זו מצינו גם בפירוש המשניות שם גופא, וז"ל: "אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל . . . אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו) שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה" – דלכאורה¹⁹ מה טעם הוספה זו "שנמול כמו שמל אאע"ה", לאחר שקבע שאין אנו מלין אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה? [וכמו בהמשך לאלתר גבי מצות גיד הנשה, שלא כתב הרמב"ם ש"מצות משה רבינו ע"ה" היתה שלא לאכול גיד הנשה כמו שלא אכלו יעקב ובניו²⁰].

ויש לומר הביאור בכל זה בפשטות, דבה"עיקר הגדול" שכתב הרמב"ם (שזה שאנו מקיימים את המצות אינו מפני הציוויים שקדמו להציוויים על ידי משה רבינו בסיני), כוונתו לומר שהחיוב המוטל עלינו בקיום כל המצות כל כולו בא אך ורק מהציווי של הקב"ה ע"י מרע"ה, בלי קשר וזיקה להציוויים שנאמרו ע"י הנביאים שלפניו"; אבל אין זה נוגע לגדר גוף המצות ומהותן, ויתכן שפיר שגדרן ומהותן של המצות דלאחר מ"ת יש להן קשר ודמיון לענינן שלפני מ"ת – ועד שיתכן שמהותן וענינן אחד.

ומעתה נאמר בנדו"ד, במצות מילה, דודאי שרק ציווי של הקב"ה ע"י משה רבינו הוא

ה"ט: כתיב ביום ההוא כרת ה' ברית את אברם לאמר וגו' עד ואת בריתי . . . י"ג בריתות). וראה גם פיהמ"ש להרמב"ם נדרים שם.

19) וראה לקו"ש שם ע' 47 הערה 29 (ולקו"ש ח"ה שצויין בעהרה הבאה) – בפנימיות הענינים.

20) ראה לקו"ש ח"ה (ע' 89 הערה 25) ע"ד לשון הרמב"ם שם בנוגע לאבר מן החי "שיתקיים איסור אבר מן החי". ע"ש.

ועפ"ז מתעוררת התמי' – מדוע באמת השיב לו הקב"ה דביצחק דוקא "יקרא לך זרע", הלא לכאורה די בכך שלישמעאל תהיה יראת אלוקים בשלמות.

ב. ולהבין זה יש להקדים ולבאר החילוק הפנימי בין יצחק וישמעאל:

דהנה, לידת ישמעאל היתה באופן טבעי ורגיל, משא"כ לידת יצחק היתה באופן ניסי, בעת זקנתם דאברהם ושרה. ועוד חילוק יש ביניהם, בנוגע להברית מילה. דישמעאל נימול כשהי' בן י"ג, ויצחק נימול לשמונה ימים.

ושני ענינים אלו קשורים הם זל"ז.

דהנה, ברית מילה היא מצוה עיקרית ומיוחדת, על ידה מתקשר האדם עם הקב"ה. ומכיון שישמעאל נימול בגיל י"ג, דאז נחשב הוא כבר לבר דעת (דמשו"ז מתחייב בן י"ג במצוות), מובן שקיום המצוה שלו היה מצד מסקנת שכלו שצריכים לקיים ציווי הקב"ה. והיינו, שהתקשרותו להקב"ה היתה התקשרות מצד מסקנת שכלו.

משא"כ מילת יצחק, שהיתה בעת שהי' בן שמונה ימים, הנה בגיל כזה אין שייך כלל שיחקור בשכלו את מהות המצוה וכו', ודוקא כשהי' במצב כזה של העדר השכל, אזי נכנס הוא ב"ברית עולם" – קשר פנימי ונצחי עם השי"ת.

ובזה הם ב' הדרכים דישמעאל ויצחק:

דרכו של ישמעאל היא, שקיום התומ"צ הוא רק מצד הבנת השכל. אך זו אינה הדרך הנכונה, מאחר ואם בהמשך הזמן יהיו לו קשיים, א"א לדעת אם יעמוד בזה. ואפי' קודם לכן, א"א לדעת אם קיום המצוות שלו יהיה במדה מלאה, או שיקיים רק מה שמבין בשכלו וכו'.

משא"כ דרכו של יצחק היא, שהשייכות להשי"ת ועבודתו אינה מצד השכל, אלא באופן של קשר עצמי שלמעלה מהשכל, שיעבדו את ה' באופן שימסרו את נפשם להשי"ת. דאזי מובטח שתמיד ילך לבטח דרכו.

וחילוק זה בין דרכי יצחק וישמעאל נובע מהשינוי בלידתם כנ"ל. דישמעאל שלידתו הייתה באופן טבעי, הייתה עבודתו רק מהמובן ע"פ השכל. ויצחק שלידתו הייתה באופן בלתי טבעי, גם עבודתו את הקב"ה לא הייתה רק מצד הטבע והשכל אלא קשור הי' עם הקב"ה בקשר שלמעלה מן השכל וההבנה.

ג. וזהו מה שאמר הקב"ה לאברהם "ביצחק יקרא לך זרע" – כשבאים להעמיד דורות של יהודים, א"א שיהיה זו באופן השייך להטבע. כל קיומם וענינם של ישראל הוא באופן נסי ולמעלה מהטבע. ולכן דוקא "ביצחק", שעוד מלידתו הי' שייך לנסים, ושייכותו להקב"ה היא באופן דלמעלה מהטבע, "יקרא לך זרע".

וזהו גם הוראה לנו בחינוך הבנים:

ישנם האומרים שאין צורך לחנך את הילד בתורה ומצוות בקטנותו, כשעדיין אינו בר שכל, אלא צריכים להמתין עד שיגדל ואז יחנכו אותו ע"פ שכלו לעבוד את ה'. וע"ז באה ההוראה ד"ביצחק יקרא לך זרע" – הדרך הנכונה היא דוקא בחינוך שלמעלה מהשכל, כנ"ל. דאזי מובטח ד"גם כי יזקין לא יסור ממנה".

הבן דממה שפסק הרמב"ם (הל' בכורים פי"א ה"ה) שאב הפודה את בנו מברך "על פדיון הבן" ורק בן הפודה עצמו בגדלותו מברך "לפדות" הוא משום ש"עיקר המצוה בעצמו" (ורק מי שעיקר המצוה על ידו מברך בלמ"ד¹²), ושוב כאן לענין מילה שכ' דהאב נמי מברך "למול" נמצא שהוא חיובא דאב¹³, והיינו כהבבלי (ובאמת הכי נמי מוכיחה משמעות לשון הרמב"ם שהובא בריש דברינו, כמשי"ת להלן). וא"כ תגדל הקושיא ביותר, אמאי בחר הרמב"ם להביא דרשת הירושלמי ולא דרשת הבבלי.

ג

יוסיף להקשות שהכתוב דאברהם הוא מלפני מ"ת ואנו מקיימים המצוות רק ממצות הקב"ה ע"י משה

ובפשטות הי' לנו לבאר זה ע"פ דברי הרמב"ם הידועים בפירוש המשניות שלו (חולין ספ"ז), וז"ל: "ושים לבך על העיקר הגדול... שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו כגון... אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה. וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחר איסור יעקב אבינו אלא מצות משה רבינו ע"ה הלא תראה מה שאמרו תרי"ג מצות נאמרו לו למשה מסיני וכל אלו מכלל המצות"¹⁴.

דיש לומר שלהכי לא נקט הרמב"ם בס' היד הכתוב שנאמר לאברהם (היינו "נביאים שלפניו" דמשה) אלא דפ' תזריע¹⁵, שהוא הצייוי ש"הקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו". ועיי' בביאור הרי"פ פערלא למה"צ רס"ג מצוה לא-לב (קפ, א-ב), שהסיק ע"פ מ"ש הרשב"ץ בזהר הרקיע (עשין ספ"ה), שאם מילה לא היתה נשנית בסיני אין ראוי למנותה במנין המצות, ולכן הביא הרמב"ם הכתוב דפ' תזריע. ע"ש באורך¹⁶. מיהו, מעתה יש להקשות לאידך גיסא, איך זה בספר המצות הביא הכתוב דאברהם ולא הזכיר כלל הכתוב דפ' תזריע. ויתירה מזו: בספר המצות מדגיש הרמב"ם "והוא אמרו ית' לאברהם המול לכם כל זכר" – היינו שלא זו

(אות ז"ד"ה וע"ע רמב"ם) מל' הרמב"ם הל' מלכים רפ"ט "ונשלמה תורה על ידו".

15) ומובן דליכא מכאן שום סתירה להא דלמדין הרבה פרטי חיובים דמילה מכתובים דאברהם (קידושין שם) – כי (נוסף על המבואר בהערה הבאה, הרי) זהו רק בנוגע לפרטי המצוה, אבל כללות המצוה צ"ל נשנית לאחר מ"ת. – ולהעיר מהשקו"ט בהכלל דאין למדין מקודם מתן תורה (ראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו. וש"נ. וראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 142 ובהערות שם).

16) אבל ראה אגרות הרמב"ם (לפסיא טו, ד ואילך) שגם על הכתובים דאברהם אפ"ל שהם ציווי שהקב"ה ציוה אותנו ע"י משה, כי גם כתובים אלו הם חלק מתורה שניתנה לנו ע"י משה בסיני* [וכמחז"ל (חולין ק, ב במשנה) בגיד הנשה – שעליו קאי הרמב"ם בפיהמ"ש שם – "שנכתב במקומו"]. – אבל גם לפ"ז י"ל שהרמב"ם נקט הכתוב שהוא בפשטות ציווי הקב"ה ע"י משה, ע"ד הכלל הנ"ל שהרמב"ם נקט הדרשה הפשוטה יותר.

* ולכאורה עכצ"ל כן במצות פו"ד שהביא בה הרמב"ם (מ"ע ר"ב) הכתוב דלפני הדיבור [אבל ראה ביאור הרי"פ פערלא שם (קעט, ד) – עי"פ הרשב"ץ שם – דגם בפר"א אפ"ל ד"מעיקרא לישראל נאמרה ולא לב"ו אלא שנכתבה אצל בני נח משום איזה טעם כדאמרין בגיד הנשה". וצ"ע]. ואכ"מ.

12) ועיין בביאור הדבר – לקו"ש ח"א ע' 43 הערה 14.

13) וראה כלי חמדה המצויין להלן הערה 34.

14) וכבר העיר בבית האוצר (להר"י ענגל) כלל א

פנינים

דרוש ואגדה

וא"כ לכאורה הו"ל להרמב"ם להביא הכתוב דאברהם, ששם מוכח שהאב מצווה למול את בנו⁶, ולא הכתוב "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" שלא נזכר בו שהחיוב הוא על האב⁷.

והנה, לכאורה י"ל ששינוי זה תלוי בפלוגתת הבבלי וירושלמי, דכנ"ל בבבלי (קידושין שם) יליף החיוב שעל האב למול את בנו ממש"נ באברהם "וימול אברהם את יצחק בנו"⁸, אמנם בירושלמי (קידושין פ"א ה"ז) למדו ממש"נ "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ש"ודאי דלאו אקטן מוטל לעשות רק על האב" – קרבן העדה). ובספר היד נקט הרמב"ם כדרשת הירושלמי.

אבל הא גופא טעמא בעי, מדוע נקט הרמב"ם בס' היד כהירושלמי ולא כהבבלי. וכבר ידוע מש"כ בכללי הרמב"ם (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ד) שמנהגו להביא הדרשה הפשוטה

קושיית הכס"מ ריש הל' מילה. ע"ש.

6 אלא שבכתוב שהביא הרמב"ם בסהמ"צ "המול לכם כל זכר" לא מפורש לכאורה חיוב האב למול את בנו. – ובקידושין (כט, א) הובא הכתוב (וירא כא, ד) "וימול אברהם את יצחק בנו" (וראה מהרי"ט, פני יהושע ועוד – קידושין שם).

אבל ראה רש"י שבת (קלב, ב ד"ה בינוני) – "ואביו מצווה עליו נפקא לן מהמול לכם כל זכר", היינו שבהציווי דפרשתנו נכלל גם חיוב האב למול את בנו. וכבר העירו מיל"ש וירא שם (רמז צב). וראה ב"ר פנ"ג, ז וברש"י שם) "וימול גו' בן שמונת ימים כאשר דבר". . והיכן דבר וכן שמונת ימים ימול לכם כל זכר" (פרשתנו שם, יב). ואכ"מ.

7 ראה עצמות יוסף לקידושין שם. ולהעיר ממראה הפנים לירושלמי קידושין פ"א ה"ז.

8 ועיין בהערה 6.

(* כ"ה ביל"ש ורש"י לב"ר שם. אבל בפ' וירא שם נאמר "כאשר צוה" (וראה יל"ש עם שינויי נוסחאות כו' – ירושלים, תשל"ג). – הלשון "כאשר דבר" נמצא לעיל סוף פרשתנו (יז, כג) במילת ישמעאל בנו כו'.

יותר מבין הדרשות שבש"ס, והרי בכתובים דאברהם מפורש ופשוט (יותר) חיובא דאב⁸.

ובאמת תרבה התמי' יותר, דהנה, כבר נתבאר במק"א (לקו"ש ח"א ע' 46 בשוה"ג), דאיכא למימר דאיפליגו הכא הבבלי והירושלמי בגדר הא גופא דהאב חייב למול את בנו, דליהרושלמי הוי בעצם מצותי' דהבן ולא דהאב⁹ (אלא שא"א לבן לקיים חיובו כ"א ע"י האב), כי בקרא "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" שהביא הירושלמי לא נזכר (ציווי) שהאב ימול את בנו (ו"ימול" – פשוטו היינו בעצמו) אלא שמוזבן שביום השמיני א"א לו (להקטן) למול את עצמו (כנ"ל מקרבן העדה) וזהו כעין מש"כ ריב"ש בתשובה (סי' קלא) לענין פדיון הבן (הובא בב"י ובדרישה יו"ד סי' שה), שמצות הפדי' היא בעצם על הבן אלא שכיון שא"א לו לפדות עצמו בקטנותו פודהו אביו. משא"כ להבבלי דיליף מקרא ד"וימול אברהם את יצחק בנו", י"ל שמילה היא מצותי' דהאב מעיקרא¹⁰. ונפקא מינה כשיגדיל הבן ויוכל למול עצמו אי אכתי איכא חיובא על האב¹¹.

ומעתה, אם כנים הדברים, מצינו להוכיח דהרמב"ם סבר לדינא כהבבלי ולא כהירושלמי, שהרי הרמב"ם פסק (רפ"ג מהל' מילה) דמברכינן במילה "למול" ולא "על המילה", ומזה מוכרח דס"ל שהמצוה כאן היא חובת האב מעיקרא, שהרי הריב"ש בתשובה שם כ' לענין פדיון

9 וראה בענין זה בביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מצוה לא-לב.

10 אבל ראה לקו"ש ח"א ע' 5-44 הערה 19.

11 וראה פיהמ"ש להרמב"ם סופי"ט דשבת: דכשיגדיל הילד ויגיע לזמן חיוב המצוה נפטר כל אדם ממילתו כו'. ע"כ (וצ"ע מהמבואר בפנים דהרמב"ם ס"ל כהבבלי בזה). ועיי' מנ"ח מצוה ב.

קבלת שכר לשמה

אל תירא אכרם אנכי מגן לך
שכרך הרבה מאד

אחר שנעשה לו נס כו' והי' דואג שמא קבלתי
שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום כו'
שכרך הרבה מאוד
(טו, א. ובפרש"י)

לכאורה תמוה הדבר, הרי כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"י ה"ם): "העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצות. . לא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת. . ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד. . והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו".

ונמצא, שאברהם אבינו עבד את הקב"ה מאהבה, ומדוע הי' דואג שמא קבלתי שכר על כל צדקותי", דמה בכך אם כבר קבל שכרו?

וי"ל הביאור בזה:

אצל 'העובד מאהבה' גם השכר שמקבל ע"י עבודתו הוא חלק מעבודתו את הקב"ה, דהרי ע"י שהעובד את הקב"ה ומקיים רצונו מקבל רוב טוב גשמי בעוה"ז, מתקדש שם שמים בעולם.

ונמצא, ד'העובד מאהבה' אינו רצונו בשכר לתועלת עצמו חו", ובוודאי אין עבודתו רק "כדי לירש הטובה", ואדרבה רצונו "לירש הטובה" גם הוא מצד אהבתו לקונו, ורצונו שיתגדל כבוד שמים.

וזהו שהי' אברהם דואג על שכרו, שדאג על כבוד וקידוש שמו יתברך בעולם, והוא דרגא נפלאה בעבודת 'העובד מאהבה'.

(ע"פ לקו"ש ח"כ עמ' 45 ואילך)

כניסת נפש הקדושה בשעת הברית

ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר
(י"ז, יב)

כתוב בשו"ע הרב (או"ח מהרורא תניא סוס"ד)
ד"תחלת נפש זו הקדושה היא כו' במצות
מילה".

ולכאורה אינו מוכן, הרי גם קודם לידת התינוק "מלמדין אותו כל התורה כולה" (נה"ל, ב), ונמצאת בו נפש קדושה, ואיך יתאים זה עם מ"ש שתחילת כניסת נפש הקדושה היא בעת הברית מילה?

וי"ל הביאור בזה, דהנה מצינו מעלה מיוחדת בברית מילה שאינה בשאר המצות, דאף שכל המצות, מצוה מלשון "צוותא וחיבור" (לקו"ת בחוקותי מה, א), ענינן לחבר את אדם עם הקב"ה, אבל אין חיבור זה ניכר בגוף האדם המקיים המצוה. ולדוגמא: היד המחלקת צדקה, אין ניכר בבשר הגשמי של היד שע"י שחילקה צדקה נשתנה גוף היד.

משא"כ במצות מילה, הרי ע"י המצוה נהי' שינוי גלוי בבשר הגוף, והקשר וחיבור להקב"ה שנוצר ע"י המצוה ניכר בבשר הגוף עצמו.

ולכן אף שגם קודם הברית נמצאת נפש קדושה באדם, אך כניסת נפש הקדושה, היינו, התקשרותה הפנימית של הנפש הקדושה עם הגוף עד שניכר הדבר בגלוי בהגוף הוא בעת הברית מילה. כי רק אז ניכר בבשר הגוף שיש בו נפש קדושה.

(ע"פ לקו"ש ח"י עמ' 44 ואילך)

גדר מילה ע"י האב

יקשה בדברי הרמב"ם דברכת להכניסו בבריתו של אאע"ה הוא רק באב המל את בנו, ויפלפל אם חיוב מילה בעצם הוא על הבן או על האב, ויוסיף לפלפל בהך דמצות מילה נק' "בריתו של אברהם" אף שהחיוב הוא רק ממה שנצטוינו במ"ת, ויבאר החילוק שבין דברי הרמב"ם בספר המצוות ללשונו בספר היד ע"פ ב' עניינים במהות ברית מילה, ועפכ"ז יחדש ביאור במהות ברית הנעשית ע"י האב דוקא

א

יקשה בדברי הרמב"ם דברכת להכניסו בבריתו של אאע"ה הוא רק באב המל את בנו

כתב הרמב"ם ריש פ"ג מהל' מילה, לענין ברכת המילה וז"ל: ואבי הבן מברך ברכה אחרת כו' להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, מצוה על האב למול את בנו יתר על מצוה שמצוין ישראל שימולו כל ערל שביניהן לפיכך אם אין שם אביו אין מברכין אחר' ברכה זו. ויש מי שהורה שיברכו אותה ב"ד או אחד מן העם ואין ראוי לעשות כן. ע"כ.

פירוש, דלדעת הרמב"ם, הברכה "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" נתקנה במיוחד עבור

אבי הבן, מפני מצוותו הנוספת והמיוחדת שיש לו ("יתר על מצוה שמצוין (כל ישראל)" למול את בנו. ולהכי "אם אין שם אביו אין מברכין אחר' ברכה זו" כי ליתא לקיום מצוה זו הנוספת שהיא רק באב המל את בנו.

וממוצא דבר למדנו, דהכנסת הנמול "בבריתו של אברהם אבינו" שע"י ברית מילה (הנוכרת בברכה זו), שייכת (בעיקר) למצות האב דוקא. וטעמא בעי, מהיכי תיתי ליתא שם "הכנסה בבריתו של אברהם אבינו" בקיום מצות מילה שמצוין ישראל למול כל ערל שביניהם היכא דאין המצוה נעשית ע"י האב.

ובס' הגהות בני בנימין על הרמב"ם כאן כתב לבאר זה לפי מה דילף בקידושין (כט, א) דמצות

האב למול את בנו הוא מדכתיב גבי אברהם (וירא כא, ד) וימל אברהם את יצחק בנו, ונמצא שמצות האב דוקא שייכת ל"בריתו של אברהם אבינו" (שממנו ילפינו חיובא דאב).

אמנם, לבד מה שאין כאן טעם וסברא אהא גופא – אמאי אמר רחמנא דדוקא מצות האב תהא שייכת לבריתו של אברהם, הנה עוד זאת שביאור זה קשה להולמו בדברי הרמב"ם, כי הרמב"ם גופא במנין המצוות שבריש ספר היד שלו (מ"ע רטו – הובא גם בכס"מ ריש הל' מילה) הביא לענין מצות האב למול את הבן קרא אחרינא דפ' תזריע (יב, ג) ולא הכתוב דאברהם, וז"ל "למול את הבן שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו".

ובאמת גם הביאור עצמו צ"ע, שהרי גם החיוב שעל ב"ד, וכן החיוב של הבן עצמו, ילפינו בקידושין שם מהכתובים גבי אברהם, וא"כ גם החיוב של כל ישראל (ב"ד) ושל הבן עצמו שייכים ל"בריתו של אברהם אבינו", ואין חובת האב שונה מחיובם בענין זה.

ב

יקדים להקשות במה ששינה הרמב"ם מן הבבלי גבי חיוב אב למול את בנו, ויפלפל אם חיוב מילה בעצם הוא על הבן או על האב

והנראה בכל זה, בהקדים מה שיש לפלפל בהא גופא ששינה הרמב"ם מן הש"ס, והזכיר במנין המצות קרא אחרינא ולא הך קרא

1) וכמ"ש בהגהות בני בנימין שם, שביאורו אינו לפי הירושלמי (המובא להלן בדברינו) דס"ל שמצות האב ילפינו מהכתוב דפ' תזריע.

דאברהם. ולכשנעיין יותר תגדל הקושיא, כי הרמב"ם גופי' בספר המצוות שלו הזכיר למצות מילה בהאי לישנא: "מצוה רטו היא שצונו למול את הבן, והוא אמרו ית' לאברהם (פרשתנו יז, י) המול לכם כל זכר". ומעתה טעמא רבה בעינן, אמאי ראה לשנות בבואו לספר היד (ששם כידוע מסיק הרמב"ם דרכו להלכתא), והזכיר בהך ענינא דמצות מילת הבן קרא דפ' תזריע, ומנע עצמו מלהזכיר קרא דפרשתנו גבי אברהם².

ויש להגדיל הקושיא ע"פ מה דגרסינן בסנהדרין (נט, רע"ב) דלא נשתנה מצות מילה בפרשת תזריע אלא למישרי שבת, ונמצא דלפי הש"ס הכתובים דפ' תזריע אינם ענין לגופא דמצוה. ועיי' מש"כ בזה במנחת חינוך (מצוה ב בתחלתה).

וביותר יש לתמוה, דבמנין המצות דיין הרמב"ם³ בלשונו לומר "למול את הבן"⁴, שבפשטות כוונתו שהחיוב על האב למול את בנו [ובפרט ששינה ממ"ש (בל' סתמי) בהכותרת להל' מילה "למול הזכרים ביום השמיני"]⁵;

2) בהערות הר"ח העליר לסהמ"צ שם, מביא גירסא מכת"י, שגם במנין המצות בריש ס' היד הובא הכתוב ד"המול לכם כל זכר". אבל הנוסח בדפוסים הנפוצים (ושהי' לפני הכס"מ) הוא ככפנים, וכ"ה לכל הגירסאות בס' המדע (ירושלים, תשכ"ד).

3) גם בסהמ"צ לפנינו איתא "למול את הבן". אבל בתרגום קאפח שם "שנצטוינו להמול" (ולא "למול את הבן").

4) ותיבות אלו נמצאות בכל הגירסאות בס' המדע (ירושלים, תשכ"ד).

5) אבל בביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג מ"ע לא-לב (קפ, רע"ג), שכוונת הרמב"ם "למול את הזכר, כידוע דפעמים הרבה תבוא הוראת בן במקום זכר כו" (ונכלל בזה גם הציווי למול עבדים. ומתרץ עפ"ז